

УДК 355.55

<https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-3-83/117-121>

Георгадзе О. А., кандидат військових наук, доцент¹ (0000-0002-9306-6660)
Савчук Д. В.² (0009-0004-8567-9338)

¹ – Головне управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України, Київ;

² – Кафедра менеджменту персоналу і підготовки військ (сил) Національного університету оборони України, Київ

Часткова методика оцінювання укомплектованості військової частини військовослужбовцями

Резюме. У статті викладено часткову методику оцінювання укомплектованості військової частини військовослужбовцями, як складової комплексної методики оцінювання її боєздатності. Запропонована методика дає змогу провести кількісно-якісну оцінку укомплектованості військовослужбовцями, виявити проблемні питання під час доукомплектування та розробити рекомендації щодо підвищення укомплектованості військової частини.

Ключові слова: укомплектованість; оцінювання; військовослужбовці; показники.

Постановка проблеми. Успіх застосування угруповань військ (сил) Збройних Сил України (ЗС України) у ході відсічі збройної агресії російської федерації залежить від їх боєздатності [1–3]. Безпосередній вплив на боєздатність здійснює укомплектованість військових частин військовослужбовцями. В умовах правового режиму воєнного стану комплектування ЗС України здійснюється з метою нарощування бойового потенціалу ЗС України та створення резервів підготовленого особового складу для доукомплектування військових частин, у тому числі й покриття втрат. При цьому, важливо не лише підтримувати достатній кількісний рівень укомплектованості військовослужбовцями, але і створити умови для гарантованого та якісного комплектування ЗС України професійним, підготовленим і вмотивованим персоналом, спроможним якісно виконувати завдання за призначенням. Зазначене спонукає до пошуку та впровадження нових підходів щодо комплектування військ (сил) військовослужбовцями.

Таким чином, виникає потреба у науковому обґрунтуванні часткової методики оцінювання укомплектованості військових частин військовослужбовцями, як складової комплексної методики оцінювання відновлення їх боєздатності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз попередніх досліджень та публікацій з даного напрямку [4–9] свідчить про те, що вони переважно базуються на оцінюванні ефективності системи комплектування військ (сил). У роботі [4] розроблена методика оцінювання результатів

функціонування системи комплектування ЗС України з метою прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору варіантів її побудови. У наукових працях [5–6] висвітлено методологію оцінювання ефективності системи комплектування особовим складом ЗС України в умовах гібридної війни, яка дає можливість формалізовано опрацьовувати різні сценарії прийняття управлінських рішень для збільшення ефективності системи комплектування ЗС України, а також отримувати кількісні оцінки ефективності функціонування її складових. У статті [7] висвітлена необхідність створення і комплектування підрозділів забезпечення підготовки сил оборони держави. У роботі [8] автором визначено, що раціональним способом комплектування ЗС України офіцерським складом є змішаний спосіб. Співвідношення офіцерів військової служби за контрактом і офіцерів за призовом має становити 4:1. Частково питання оцінювання укомплектованості військових частин військовослужбовцями було розглянуто у статті [9], але оцінювалася лише їх кількісна характеристика з урахуванням важливості посад. Відомостей про публікації, що розкривають їх якісні характеристики на даний час не відомо.

У той же час, розроблений попередниками науково-методичний апарат є базовою основою для подальшого удосконалення та може бути використаний частково під час оцінювання укомплектованості військової частини військовослужбовцями.

Метою статті є висвітлення часткової методики оцінювання укомплектованості

військових частин військовослужбовцями.

Виклад основного матеріалу.

Укомплектованість військової частини військовослужбовцями являється одним із показників, що визначає її боєздатність. В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти нашої держави необхідно створювати нові та доукомплектовувати військові частини особовим складом після понесення ними загальних втрат, які складаються з безповоротних та тимчасових втрат. Під час виконання цих завдань потрібно здійснювати оцінку укомплектованості військової частини.

Ураховуючи існуючі підходи, оцінку укомплектованості військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу $M(t)$ доцільно визначати за укомплектованістю її структурних підрозділів (управління військової частини, основні підрозділи, підрозділи забезпечення). Його розрахунок пропонується проводити за функціональною залежністю, яка враховує укомплектованість i -го структурного підрозділу військової частини з урахуванням його важливості. Так, як укомплектованість кожного окремого структурного підрозділу військової частини не залежить від укомплектованості іншого, а отже і їх показники не залежні один від одного, то для оцінювання укомплектованості військової частини військовослужбовцями $M(t)$ пропонується використовувати адитивну агрегацію

$$M(t) = \sum_{i=1}^I M_i(t) \cdot q_i, \quad (1)$$

де $M_i(t)$ – укомплектованість i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу;

q_i – ваговий коефіцієнт важливості i -го структурного підрозділу військової частини;

I – кількість структурних підрозділів у військовій частині.

Розрахунок укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями $M_i(t)$ пропонується визначати за залежністю, яка враховує не лише їх кількісну, а й якісну характеристики:

$$M_i(t) = K_i(t) \cdot L_i(t), \quad (2)$$

де $K_i(t)$ – показник, який характеризує кількісну характеристику укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу;

$L_i(t)$ – якісна характеристика укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу.

Оцінювання показника, який характеризує кількісну характеристику укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу $K_i(t)$ пропонується визначати за залежністю, яка враховує співвідношення списочної чисельності військовослужбовців до їх чисельності передбаченого штатом з урахуванням важливості посад:

$$K_i(t) = \sum_{j=1}^J B_a \cdot q_j / S, \quad (3)$$

де J – загальна кількість посад військовослужбовців у структурному підрозділі військової частини за штатом; S – чисельність військовослужбовців у структурному підрозділі військової частини за штатом;

q_j – ваговий коефіцієнт важливості j -ї посади у структурному підрозділі військової частини;

B_a – індекс наявності a -го військовослужбовця у структурному підрозділі військової частини.

$$B_a = \begin{cases} 1, & \text{при наявності} \\ 0, & \text{відсутній} \end{cases} \quad (4)$$

Вагові коефіцієнти важливості j -ї посади у структурному підрозділі військової частини q_j розраховуються шляхом нормування порівняльних рангів посад відповідно до виразу, який запропоновано у роботі [10]:

$$q_j = R_j / \sum_{j=1}^J R_j, \quad (5)$$

де R_j – порівняльний ранг j -ї посади у структурному підрозділі військової частини;

$\sum_{j=1}^J R_j$ – сума всіх рангів посад у структурному підрозділі військової частини.

Порівняльний ранг j -ї посади у структурному підрозділі військової частини визначається за залежністю:

$$R_j = 1 - \frac{J - 1}{J}, \quad (6)$$

де J_j – порядковий номер j -ї посадової особи у структурному підрозділі військової частини.

Оцінювання показника, який характеризує якісну характеристику укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини особовим

складом на дискретний момент часу $L_i(t)$ пропонується визначати за залежністю, яка враховує їх вік, вид проходження військової служби та наявність у них підстав для звільнення. Так, як вік військовослужбовця не залежить від виду його комплектування та наявності у нього підстав для звільнення, а отже і їх показники не залежні один від одного, то для оцінювання якісної характеристики укомплектованості i -го структурного підрозділу військової частини військовослужбовцями на дискретний момент часу пропонується використовувати адитивну агрегацію:

$$L_i(t) = C_i(t) \cdot q_c + D_i(t) \cdot q_d + F_i(t) \cdot q_f, \quad (7)$$

де $C_i(t)$ – показник, що характеризує вік військовослужбовців i -го структурного підрозділу військової частини;
 $D_i(t)$ – показник, що характеризує вид комплектування військовослужбовцями

i -го структурного підрозділу військової частини;

$F_i(t)$ – показник, що характеризує у військовослужбовців i -го структурного підрозділу військової частини підстав для їх звільнення;

q_c, q_d, q_f - вагові коефіцієнти показників $C_i(t), D_i(t), F_i(t)$.

Показник “вік військовослужбовців” i -го структурного підрозділу військової частини $C_i(t)$ характеризує їх спроможність виконувати завдання за віком. Для оцінки значення зазначеного показника пропонується використовувати розроблені шкали оцінок, які наведено у Табл. 1, 2. Дані середнього віку військовослужбовців взято на основі досвіду виконання військовими частинами бойових завдань з урахуванням належності структурного підрозділу.

Таблиця 1

Оцінка значення показника “вік військовослужбовців” для управління військової частини і підрозділів забезпечення

Середній вік військовослужбовців	Значення показника
до 40 років	1,0
від 40 до 45 років	0,8
від 45 до 50 років	0,6
понад 50 років	0,4

Таблиця 2

Оцінка значення показника “вік військовослужбовців” для основних підрозділів

Середній вік військовослужбовців	Значення показника
до 35 років	1,0
від 35 до 40 років	0,8
від 40 до 45 років	0,6
від 45 до 50 років	0,4
понад 50 років	0,2

Показник “види комплектування військовослужбовцями” i -го структурного підрозділу військової частини $D_i(t)$ характеризує яким шляхом здійснювалося комплектування. Для оцінки значення зазначеного показника пропонується у залежності від видів комплектування використовувати такі значення:

прийняття громадян України на військову службу за контрактом – 1,0;
 призову (направлення) громадян України на військову службу – 0,8.

Показник “підстави для звільнення військовослужбовців” i -го структурного підрозділу військової частини $F_i(t)$ характеризує наявність у військовослужбовців підстав для звільнення (сімейні обставини). Для оцінки значення зазначеного показника пропонується у залежності від наявності чи

відсутності підстав для звільнення використовувати такі значення:

відсутні підстави для звільнення – 1,0;
 наявність підстав для звільнення – 0,5.

Розрахунок значень показників “види комплектування військовослужбовцями” та “підстави для звільнення військовослужбовців” необхідно здійснювати прямопропорційно від кількості військовослужбовців, які підпадають під дані вимоги.

Розрахунок вагових коефіцієнтів показників усіх рівнів здійснюється методом експертних оцінок.

Враховуючи досвід застосування військових частин у ході відбиття широкомасштабної збройної агресії та вимоги керівного документу [12] щодо оцінювання укомплектованості військових частин

військовослужбовцями визначимо критеріальні значення до укомплектованості структурних підрозділів військової частини. Отже укомплектованість на оцінку:

СПРОМОЖНИЙ для управління військової частини та основних підрозділів матиме величину в межах $0,75 \leq M_i(t) \leq 1$;

ОБМЕЖЕНО СПРОМОЖНИЙ – $0,65 \leq M_i(t) < 0,75$;

НЕ СПРОМОЖНИЙ – $M_i(t) < 0,65$.

Для оцінювання підрозділів забезпечення:

СПРОМОЖНИЙ – $0,65 \leq M_i(t) \leq 1$;

ОБМЕЖЕНО СПРОМОЖНИЙ – $0,55 \leq M_i(t) < 0,65$;

НЕ СПРОМОЖНИЙ – $M_i(t) < 0,55$.

Висновки. Таким чином, у статті висвітлена часткова методика оцінювання укомплектованості військової частини військовослужбовцями, як складової комплексної методики оцінювання її боєздатності. Запропонована часткова методика дає змогу врахувати не лише кількість військовослужбовців, а й їх якісні характеристики. До якісних характеристик віднесено: вік військовослужбовців, вид проходження ними військової служби та наявність у них підстав для звільнення. Використовуючи зазначену часткову методику, суб'єкти відновлення боєздатності (командири, начальники усіх рівнів та їх заступники) отримують можливість провести необхідні розрахунки, виявити проблемні питання у ході доукомплектування, надати обґрунтовані пропозиції командирів військової частини щодо підвищення її укомплектованості.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані під час визначення оцінки за показник ПЕРСОНАЛ у ході оцінювання боєздатності військової частини (підрозділу) чи набуття ними спроможностей виконувати бойові (спеціальні) завдання під час відновлення боєздатності, а також у ході подальших досліджень з даного напрямку у наукових установах.

Перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямку може бути розроблення підходів до експертного оцінювання вагових коефіцієнтів, що використовуються у методиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Репіло Ю. Є., Георгадзе О. А., Винокуров Д. В., Камалов Є. В., Чайковська О. Є., Ключак О. М. Погляди щодо організації та проведення індивідуальної підготовки офіцерського складу органів військового управління // Збірник наукових праць військового інституту Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. 2024. № 82. С. 59–66. DOI: 10.17721/2519-481X/2024/82-07.
2. Neorhadze O. Metod's for assessing the level of the organization of joint training of defence forces // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2022. № 2 (44). С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-44-2-43-47>.
3. Георгадзе О. А., Салаш О. А. Обґрунтування сукупності показників до комплексної методики оцінювання ефективності оперативної підготовки // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки. 2022. № 3 (88). С. 5–17. DOI: <https://doi.org/10.32453/3.v88i3>.
4. Водчиць О. Г., Семененко О. М., Добровольський Ю. Б., Бердочник А. Д. Методика оцінки ефективності функціонування систем (органів) комплектування Збройних Сил України особовим складом // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. 2014. № 3. С. 14–17.
5. Думенко М. П. Методологічні основи оцінювання ефективності системи комплектування особовим складом Збройних Сил України в умовах гібридної війни (особливого періоду) // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2019. № 1 (34). С. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2019-34-1-167-174>.
6. Думенко М. П. Методичний підхід до оцінювання ефективності системи комплектування персоналом Збройних Сил України в умовах гібридної війни (особливого періоду) // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2019. № 2 (35). С. 133–138. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2019-35-2-133-138>.
7. Суконько С. М., Палка В. М., Козлов В. З. Підхід до комплектування підрозділів забезпечення підготовки сил оборони держави // Честь і закон. 2023. № 1 (84). С. 63–69. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/1/84/276816>.
8. Горбенко С. В. Визначення раціонального способу комплектування Збройних Сил України офіцерським складом // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. 2016. № 4. С. 125–127.
9. Георгадзе О. А., Пехота С. Г., Чайковська О. Є., Кондратюк С. М., Ключак О. М., Черномаз О. О. Методичний підхід до оцінювання рівня боєздатності військової частини // Збірник наукових праць військового інституту Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. 2023. № 80. С. 14–24. DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-481X/2023/80-02>.
10. Георгадзе О. А., Харабара В. І. Часткова методика оцінювання рівня підготовленості

танкової бригади у ході відновлення боєздатності // *Social development and security : Journal of Scientific Papers*. 2019. Vol. 9, No 4. С. 131–142. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2019.9.4.10>.

11. Елементи дослідження систем військового призначення: навч. посібник / О. М. Загорка, С. П. Мосов, П. І. Стужук. Київ : НАОУ, 2005. 100 с.
12. Про затвердження Порядку оцінювання органу військового управління, військової частини

(підрозділу) Збройних Сил України, що формується (відновлює боєздатність), щодо набуття спроможностей виконувати оперативні (бойові, спеціальні) завдання у складі угруповань військ (сил) в умовах дії правового режиму воєнного стану: за станом на 08 лист. 2024 р. Київ : ГШ ЗС України, 2024. 26 с. (Нормативний документ Головнокомандувача Збройних Сил України. Наказ).

Стаття надійшла до редакції колегії 13.12.2024

Partial methodology for assessing the staffing of a military unit with servicemen

Annotation

Manning of military units with military personnel has a direct impact on combat capability. Under the legal regime of martial law, the manning of the Armed Forces of Ukraine is carried out with the aim of increasing the combat potential of the Armed Forces of Ukraine and creating reserves of trained personnel to supplement military units, including to cover losses. At the same time, it is important not only to maintain a sufficient quantitative level of manning, but also to create conditions for guaranteed and high-quality manning of the Armed Forces of Ukraine with professional, trained and motivated personnel capable of performing assigned tasks. Therefore, there is a need for scientific substantiation of a partial methodology for assessing the manning of military units with military personnel as part of a comprehensive methodology for assessing the renewal of their combat capability.

The scientific and methodological apparatus developed by the predecessors is the basis for further improvement and is partially used in assessing the manning of a military unit with military personnel.

The article describes a partial methodology for assessing the manning of a military unit with military personnel as part of a comprehensive methodology for assessing its combat capability. The proposed methodology makes it possible to conduct a quantitative and qualitative assessment of the manning of military units, to identify problematic issues in the course of manning and to develop recommendations for increasing the manning of a military unit.

The qualitative characteristics include the age of the servicemen, the type of military service they perform, and whether they have grounds for dismissal. Using this partial methodology, the subjects of restoring combat capability are able to make the necessary calculations.

Keywords: manning; assessment; military personnel; indicators.